

ЭКІПАЖ АДЛЯТАЕ Ў ВЕЧНАСЦЬ...

УВАРВАННЕ

Заходняя Асобая ваенная акруга апынулася на напрамку галоўнага ўдару нямецкай арміі. Тут былі канцэнтраваны асноўныя сілы Германіі... На помніку ў лесе паблізу вёскі Бярозаўка пазначана дата — 26 чэрвеня 1941 года. І вось перада мною ляжыць дакумент аб баявых вылетах 140-га БАП (бамбардзіровачнага авіяцыйнага палка), якія прыпадаюць на тыя даты. Менавіта ў гэтых паэкіпажных спісах і значацца імёны лётчыкаў, якія загінулі паблізу вёскі Бярозаўка Слуцкага раёна. У адпаведнасці з «Журналам баявых дзеянняў», прадстаўленым мне пошукавікам Д. Брыштэнам, вылеты ў гэтыя дні былі наступныя.

26 чэрвеня — напрамак Картуз — Бяроза. Раніцай полк у складзе трох эскадрылляў вылецеў на баявое заданне. Гэты вылет увайшоў у гісторыю як адзін з прыкладаў удалых дзеянняў авіяцыі ў першы перыяд Вялікай Айчыннай вайны. У выніку было затрымана наступленне нямецкіх матарызаваных часцей у раёне населенага пункта Картуз — Бяроза, на захад ад Мінска.

Фота сведкаў — на месцы падзення самалёта: У. Зіма (в. Ліпнікі); А. Шабур (в. Рабак) і А. Масюк (в. Боркі).

27 чэрвеня — самалёты ўсё таго ж 140-га БАП прыкладна ў 9.00 раніцы вылецелі ў напрамку станцыі Цімкавічы — Піліпавічы. І цэлае звяно (3 самалёты) з бою не вярнулася.

28 чэрвеня — дождж. Палёты абмежаваныя. Але баявыя вылеты зроблены для атакі мехкалоны ваеннай тэхнікі, якая затрымалася на лініі ад Сінякі (Слуцкі раён) да Бабруйска.

30 чэрвеня — вядомае паветрае пабоішча над Бабруйскам, пра якое не далажылі Сталіну...

Праехаўшы па ўсіх населеных пунктах (размешчаных побач з вёскай Бярозаўка, паблізу якой згарэў у кабіне самалёта экіпаж з 140 БАП) у суправаджэнні добраахвотных памочнікаў — Мікалая Жука з вёскі Паўстынь і яго жонкі, былой старшыні Паўстынскага сельсавета, Святланы Жук, — мы сустрэліся з відавочцамі тых падзей, з першых рук атрымалі бяспечныя гістарычныя матэрыялы.

ЖЫВАЯ ГІСТОРЫЯ

Віктар Васілевіч Магілявец, 1927 г. н., — уладжэнец вёскі Паўстынь, партызан-ардэнаносец, былы старшыня калгаса імя Тэльмана, успамінае: «Я бачыў, як днём у бок Слуцка праляцела невялікае звяно нашых самалётаў. І амаль тут жа іх сталі праследаваць нямецкія, з крыжамі. У выніку бою наш самалёт быў падбіты і, страціўшы

вышыню, спікіраваў «носам уніз», зваліўшыся ва ўрочышча Корзаўшчына — Саляншчына, у балотца. Другі савецкі самалёт быў таксама падбіты і ўвесь у дыме паляцеў праз Варшаўскую шашу («Варшаўку») у бок вёскі Новы Гуткоў. (Пра тое, што з іншага боку Варшаўскай шашы, каля вёскі Селішча, таксама ўпаў наш, савецкі, самалёт, мы з пошукавікамі ўжо ведалі. — Аўт.)

Уладзімір Арсеневіч Зіма, 1952 г. н., уладжэнец вёскі Ліпнікі: «Па расказах маіх бацькоў, савецкіх самалётаў было тры. Адзін збілі тут — ва ўрочышчы Корзаўшчына — Саляншчына, і там жа, на ўскрайку, астанкі лётчыкаў пахавалі. Будучы дзецьмі, мы корпаліся ў гэтай варонцы ад самалёта і аднойчы знайшлі там частку дэталі з нумарам. Перадалі яе свайму земляку — карэспандэнту газеты «Мінская праўда» Міхасю Адамавічу Тычыну».

Анатоль Фёдаравіч Масюк з вёскі Боркі: «М. Тычына па прыездзе з Мінска часта заходзіў да майго бацькі — Фёдара Кірзевіча Масюка, які ў канцы 60-х працаваў лесніком. Аднойчы, разгаварыўшыся, мой бацька расказаў яму пра тое, што на

хадзіў туды па павестцы. Але ў ваенкамаце ўжо нікога не было. І Ма-сакоўскі вяртаўся назад. Ён баяўся падыходзіць да самалёта, які дыміў — думаў, што немцы прыедуць. Але ніхто не прыязджаў. Яшчэ людзі казалі, што быццам адзін стары з Аступішчаў знаходзіў планшэт з імем **Аляксея НОВІК**, і там было ўказана месца ваеннай прапіскі, падобнае на нашы *Селішчы*».

Калі я звярнулася са свайй просьбай аб дапамозе ў расследаванні гэтай гісторыі, ні адзін чалавек з бліжэйшых вёсак не застаўся ўбаку.

Менавіта 140-ы бамбардзіровачны авіяполк базіраваўся ў ваенным гарадку *Сешча (Бранская вобл.)*. Перад вайной Сешчынскі авіягарнізон уваходзіў у склад Арлоўскай ваеннай акругі. У паэкіпажных спісах 140-га СБАП ёсць лётчык з падобным прозвішчам — **Аляксей Мікалаевіч НАВУК**, 1919 г. н., Украінская ССР, Адэская чыгунка, ст. Варанкова, мал. сяржант, прапаў без вестак прыблізна 25 чэрвеня. Ці быў тут менавіта гэты лётчык або мясцовыя знайшлі іншы напаўабгарэлы планшэт — пакуль застаецца загадкай.

А далей раптам высветлілася, што ў раёне гэтых вёсак падаў не адзін самалёт...

БОЙ НАД УРЭЧЧАМ

Чалавек, які браў Берлін, Мікалай Міхайлавіч Жук, 1925 г. н., вёска Паўстынь: «У канцы вайны, у 1944 годзе, з боку вёскі Мерашыно (якая бліжэй да Любанскага раёна) ляцеў наш самалёт — нізка, над хатамі. Яго праследавалі два нямецкія знішчальнікі. Падбілі яго, калі пералёцяў чыгунку каля станцыі Урэчча. І ён, разумеючы, што падае, стаў скідаць бомбы. А сам накіраваўся ў бок урочышча Камітэт і там упаў. Гэта было прыкладна каля паўдны. Праз некалькі хвілін я ўбачыў ужо наш савецкі танк, затым — пяхоту».

Мікалай Данілавіч Стасюк, 1939 г. н., вёска Паўстынь: «Апроч таго, што я хадзіў на месца падзення самалёта на ўрочышча Корзаўшчына — Саляншчына і таксама бачыў варонку са шматлікімі абломкамі, памятаю, як у канцы вайны, у 1944 годзе, каля пасёлка Урэчча нямецкія знішчальнікі пераследавалі савецкі бамбардзіроўшчык, які збілі ва ўрочышчы Камітэт. Лёс лётчыкаў невядомы».

Імёны пілотаў, якія загінулі ў паветраным баі над пасёлкам Урэчча і якія ўпалі разам з самалётам у суседнім лесе, празваным у народзе

Збор у Паўстыні. Людзі, якія дапамагалі ў пошуках. У цэнтры першага рада Мікалай Жук — чалавек, які браў Берлін.

Фота помніка каля месца падзення невядомага самалёта (урочышча Корзаўшчына — Саляншчына).

Камітэтам, я знайшла з дапамогай дырэктара музея г. Любань — Наталлі Сіняк. Гэта Іван Фёдаравіч Родзін — стралок з Іванаўскай вобласці, г. Южа, і сяржант Сяргей Канстанцінавіч Сальнікаў — стралок са Смаленскай вобласці, Казельскага раёна, сяло Бярды. Здарылася гэта 29 ліпеня 1944 года. Пахаваныя лётчыкі ў брацкай магіле пасёлка Уручча. Так, пачаўшы пошукі аднаго экіпажа, які загінуў каля Бярозаўкі ў Слуцкім раёне, мы знайшлі і аднавілі іншыя значныя для гісторыі падзеі.

КАЛЯ ВЁСКІ СЕЛІШЧА

Адзін з самалётаў, па сведчаных відавочцаў, быў збіты каля вёскі Селішча Старадарожскага раёна. Пошукам і падняццем яго астанкаў займаліся энтузіясты-адзіночкі. Па расказах мясцовых жыхароў вядома, што адзін з членаў экіпажа тады, у 1941 годзе, выжыў, і яго хаваў мясцовы жыхар. Уладжэнка вёскі Селішча Вера Аляксандраўна Здаравец, таксама пошукавік-энтузіяст, расказвала, што мясцовыя, пахаваўшы аднаго з загінуўшых лётчыкаў, знайшлі пры ім дакументы на прозвішча альбо Вадагрэй, альбо Вадагрэцкі. І што адзін з лётчыкаў быў украінец. Сама таго не ведаючы, Вера Аляксандраўна фактычна «падказала» прозвішчы лётчыкаў з экіпажа 99-га БАП, збітага 28 чэрвеня 1941 года. А менавіта гэта былі: старшы бамбардзір, лейтэнант Міхаіл Пятровіч Вадагрэцкі, 1913 г. н., уладжэнец Арджанікідзаўскага краю, які прапаў без вестак 28 чэрвеня 1941 года пры атацы танкавай калоны праціўніка на шашы Старая Дарогі — Бабруйск; пілот, малодшы лейтэнант Аляксандр Іванавіч Неўтрынс, які патрапіў у палон 28 чэрвеня 1941 года, затым у перасыльны лагер для ваеннапалонных у г. Полацк, пасля ў Германію і памёр там ад туберкулёзу 4 красавіка 1943 года. І нарэшце стралок-радыст, Анатоль Іванавіч Мусянка, 1920 г. н., — украінец. Менавіта ён выжыў пры падзенні самалёта ў вёсцы Селішча 28 чэрвеня 1941 года. Пасля зноў патрапіў на фронт, загінуў 7 жніўня 1942 года на самалёце У-2 у раёне Майкопа.

Так раскрылася яшчэ адна тайна невядомага экіпажа, які загінуў каля вёскі Селішча.

Доказам гэтых архіўных звестак, вядома ж, павінны паслужыць раскопкі і знаходжанне нумарных знакаў самалёта. Работы па пошуку яшчэ шмат. Патрэбна добрая вялікая экс-

педыцыя па месцах баёў на Брэсцкім напрамку, дзе нашы маладыя хлопцы цаной свайго жыцця спрабавалі спыніць уварванне нямецка-фашысцкіх полчышчаў.

Але вернемся да невядомага экіпажа, які загінуў каля вёскі Бярозаўка на Слуцкім чыгуначным. Савецкіх самалётаў было тры. Адзін з іх упаў недалёка ад Бярозаўкі — у балота. Другі, таксама падбіты, паляцеў цераз Варшаўскую шашу на Новы Гуткоў. А трэці — спусціўся нізка, і амаль дакранаючыся да верхавін сосен, здолеў сысці. За ім у пагоню кінуўся нямецкі знішчальнік... Мне ўдалося знайсці месца падзення другога савецкага самалёта. Паводле расказа мясцовай жыхаркі Наталлі Кукліцкай, сведкам падзення быў яе бацька, Уладзімір Казіміравіч Кукліцкі: «Падпалены самалёт прыляцеў з-за шашы. Мой бацька казаў, што ён плавіўся, калі ляцеў. Упаў недалёка за вёскай. І ўсе дзеці, у тым ліку і мой бацька, туды пабеглі. Лётчыкаў было двое, яны згарэлі зажыва... Там іх і пахавалі».

Зыходзячы з успамінаў сведкаў і матэрыялаў архіва, экіпаж, які загінуў паблізу Бярозаўкі, па ўсіх наяўных звестках быў збіты 27 чэрвеня 1941 года. Гэта адзін з таго самага звяна 140-га БАП, якое вылецела на баявое заданне ў 8.30 раніцы ў напрамку станцыі Цімкавічы — Піліпавічы і з задання не вярнулася. У адпаведнасці з архіўнымі дакументамі, экіпаж складаўся з лётчыкаў: штурмана Віктара Васільевіча Іванова, лейтэнанта, 1914 г. н., уладжэнка Курскай вобласці, г. Льгоў; стралка-радыста Міхаіла Мікалаевіча Чыжова, старшага сяржанта, 1913 г. н., ур. Ленінградскай вобласці, г. Колпіна; сяржанта Леаніда Леанідавіча Лакшына, 1921 г. н., ур. Данецкай вобласці, г. Крывы Рог, па першасных дакументах «загінуўшага паблізу в. Бярозаўка, г. Слуцк». Але, як высветлілася пазней, Лакшын тады выжыў! Моцна папакутаваўшы пры выкананні баявога задання 27 ліпеня 1941 года пры налёце на чыгунку Мінск — Смаленск (мяркую, што ў даце існуе апіска — на самай справе гэта 27 чэрвеня) атрымаў цяжкае раненне кісцей рук, абедзвюх ног і асколкам разрыўнага снарада — галавы. Быў накіраваны ў эвакашпіталь №1064, пасля ў эвакашпіталь г. Саратава. За ўдзел у баях з нямецкімі акупантамі быў узнагароджаны медалём «За адвагу». А ў 1985 годзе — ордэнам Айчыннай вайны І ступені.

Іншых дакументаў на прыналежнасць якіх-небудзь яшчэ асоб да гэтага экіпажа няма. Доказы, якія пацвярджаюць гібель экіпажа, мы спадзяёмся атрымаць у выніку раскопак, станоўчых расшэнне аб якіх прыняла адміністрацыя Слуцкага раёна. Праводзіць раскопкі рэшткаў самалёта будуць прадстаўнікі гісторыка-культурнага комплексу «Лінія Сталіна», якія валодаюць гэтым правам. Але, на жаль, у «Лініі Сталіна» няма тэхнікі для пад'ёму. Таму дапамогу і забеспячэнне тэхнікай для раскопак прапанаваў мясцовы прадпрыемальнік, дырэктар прадпрыемства «ВясяеАўта» Уладзімір Уладзіміравіч Бойка. Вялікую ўдзячнасць у пошуку архіўных матэрыялаў выказваю таксама Ганне Глазавай, жыхарцы сяла Вонгуда Анежскага раёна Архангельскай вобласці.

Нашы пошукі працягваюцца.

Ларыса КАРАСІНА,
чэрвень 2016 г.

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)